

Domovská stránka>Vaše práva>Základné práva>Na koho sa môžem obrátiť so žiadosťou o pomoc?>Výkladový slovník

Výkladový slovník

Ak si nie ste pri preskúvaní vašich základných práv istý(-á) významom použitého pojmu, môžete použiť slovník, v ktorom sa vysvetľuje význam bežne používaných pojmov.

Oblasť všeobecných práv

Termín	Opis
Právo na prístup k súdom a k iným orgánom na účel získania nápravy, napríklad záväzného rozhodnutia alebo finančnej náhrady	Tieto práva sa vzťahujú na prípady, ak sa nemôžete dovolať spravodlivosti, ak je vaše vypočutie nespravodlivé alebo neoprávnené vykonané v súkromí, ak súd nie je nezávislý, ak je dĺžka konania neprimeraná alebo ak vám nebola poskytnutá právna pomoc alebo právne zastupovanie. Týkajú sa aj prípadov, ak sa k vám pristupuje ako k vinnému predtým, než vašu vinu preukázal súd, alebo ak vás obvinia z činu, ktorý nie je trestným činom, ak je váš trest príliš prísny alebo ak vás v rámci trestného konania odsúdia dvakrát za ten istý čin.
Práva spotrebiteľa	Tieto práva pokrývajú nespravodlivé zaobchádzanie so zákazníkom pri nákupe výrobku alebo služby (vrátane nákupu prostredníctvom internetu) alebo nákup nevyhovujúcich výrobkov či služieb. Vzťahujú sa aj na otázky, ako sú neprijateľné zmluvné podmienky, zavádzanie klamivou reklamou či prípady konkurzu cestovných kancelárií
Práva v oblasti životného prostredia	Tieto práva sa vzťahujú na prípady nedostatočného zachovávanía a ochrany životného prostredia, v ktorom žijete. Týkajú sa aj prípadov, ak trpíte v dôsledku znečistenia, napríklad pre zlé kvality ovzdušia či znečistenie toxickými látkami.
Práva týkajúce sa slobody myslenia, prejavu a náboženského vyznania	Tieto práva sa uplatnia v prípade, ak je vám odopretá sloboda zastávať svoj názor, prijímať a rozširovať informácie a myšlienky, a to aj prostredníctvom internetu. Týkajú sa aj slobodnej tvorby, predvádzania, šírenia alebo vystavovania umeleckých diel a podobných činností.
Azylové a prisťahovalecké práva	Tieto práva sa vzťahujú na prípady, ak vám je odopreté právo požiadať o azyl alebo ak ste odsunutý, vyhostený či vydaný do krajiny, v ktorej existuje vážne riziko, že by ste mohli byť podrobený trestu smrti, mučeniu alebo inému neľudskému alebo ponižujúcemu zaobchádzaniu alebo trestu
Práva týkajúce sa slobody pohybu v EÚ	Tieto práva sa vzťahujú na prípady, ak je vám odopretý slobodný pohyb a pobyt v Európskej únii napríklad na účel práce, štúdia, založenia podnikania alebo sprevádzania člena rodiny.
Práva v oblasti nediskriminácie	Tieto práva sa uplatnia v prípade, ak ste na základe vášho rodu, rasy alebo etnického pôvodu, veku, zdravotného postihnutia, sexuálnej orientácie (v prípade lesbičiek, gejov, bisexuálnych, transrodových alebo intersexuálnych osôb), náboženského vyznania a viery či iných dôvodov vystavený rozdielnemu zaobchádzaniu, a to napríklad v oblastiach vzdelávania, zamestnanosti, sociálneho zabezpečenia, zdravotnej starostlivosti, prístupu k tovarom a službám alebo bývania. Ide aj o prípady, ak ste sa stali obeťou trestného činu z nenávisťi, t. j. trestného činu motivovaného rasizmom, xenofóbiou, náboženskou neznášanlivosťou, skutočným alebo vnímaným zdravotným postihnutím, sexuálnou orientáciou alebo rodovou identitou.
Práva spojené s ochranou osobných údajov	Tieto práva sa vzťahujú na zber vašich osobných údajov (všetkých, ktoré potvrdzujú vašu totožnosť, ako napríklad vaše meno, telefónne čísla, dátum narodenia alebo fotografie), prístup k nim a ich používanie zo strany iných (iných osôb, spoločností, verejných orgánov, vlády, agentúr alebo akéhokoľvek iného orgánu), a to aj prostredníctvom internetu. Týkajú sa aj nevyžiadanych hovorov alebo zásielok priameho marketingu.
Práva týkajúce sa ochrany fyzickej a duševnej nedotknuteľnosti osoby.	Tieto práva sa uplatnia, ak ste boli vystavený zlému zaobchádzaniu, ak ste boli nespravodlivo zadržaný, mučený alebo ste sa stali obeťou neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu, otroctva, nútenej práce alebo obchodovania s ľuďmi. Môžu sa vzťahovať aj na prípady, keď došlo napr. k zabitiu príbuzného.
Sociálne práva a práva na účasť v politike	Tieto práva sa vzťahujú na prípady, ak je vám odopretá sloboda pokojného zhromažďovania, vytvorenia politickej strany alebo vstupu do odborového zväzu či akéhokoľvek iného združenia. Týka sa to aj obmedzovania vášho práva voliť a byť volený vo voľbách. Uvedené práva pokrývajú aj prípady odopretia diplomatickej alebo konzulárnej ochrany zo strany vašich vnútroštátnych orgánov.
Práva týkajúce sa ochrany súkromného a rodinného života	Tieto práva sa vzťahujú na zasahovanie do vášho súkromného a rodinného života. Zásahy sa môžu týkať vašej osobnej identity (napr. výberu mena, spôsobu obliekania, sexuálnej identity), lekárskej starostlivosti (poskytnutej nedbanlivo alebo bez súhlasu), prenasledovania (vrátane kybernetického prenasledovania), neoprávnených telesných prehliadok alebo odberu odtlačkov prstov zo strany polície, vzťahov medzi rodičmi a deťmi, vzťahu medzi vami a vašim partnerom (vrátane partnerov rovnakého pohlavia), osvojenia dieťaťa a pod. Zahŕňajú aj prípady, keď vás prepustia z práce z dôvodov spojených s materstvom a právo na platenú materskú a rodičovskú dovolenku.
Vlastnícke práva	Tieto práva sa týkajú prípadov, ak je vám odopreté využívanie vášho majetku vrátane pôdy, bytov, áut a pod. Vzťahujú sa tiež na autorov alebo vynálezcov, ktorí chcú chrániť svoj výtvor a mať z neho zisk. Môžu sa týkať výtvorov chránených autorskými právami, ako aj patentmi, ochrannými známkami a pôvodných podnikateľských metód alebo priemyselných procesov.
Práva týkajúce sa dobrej správy vecí verejných	Tieto práva týkajú prípadov, ak sa chcete odvolať voči nesprávnemu úradnému postupu, napríklad ak nejaký vládny úrad, miestny orgán alebo iná verejná inštitúcia nevybavuje vaše záležitosti nestranne, spravodlivo alebo v primeranej lehote.
Práva v oblasti sociálneho zabezpečenia a pomoci, vzdelávania, bývania a zdravotnej starostlivosti	Tieto práva sa vzťahujú na odopretie prístupu k plneniu sociálneho zabezpečenia a k sociálnej pomoci, najmä v súvislosti s materstvom, chorobou, stratou zamestnania alebo vekom. Týkajú sa aj vašich práv na prístup k základnej zdravotnej starostlivosti a ošetrovaniu a k sociálnej pomoci či pomoci pri bývaní vrátane finančnej podpory. Zahŕňajú aj problémy s prístupom k povinnému vzdelávaniu, ako aj k vyššiemu a ďalšiemu vzdelávaniu

	vrátane univerzitného vzdelávania a odbornej prípravy, ako aj nerešpektovanie náboženských, filozofických a pedagogických presvedčení rodičov zo strany vzdelávacích inštitúcií. Týkajú sa aj problémov spojených s prístupom ku službám všeobecného hospodárskeho záujmu, ako sú poštové a telekomunikačné služby či doprava.
Práva osobitných zraniteľných skupín: osoby so zdravotným postihnutím, deti a staršie osoby	Tieto práva sa vzťahujú na prípady, ak je vám odopretý prístup k sociálnym dávkam (ako je napríklad invalidný dôchodok) alebo ak je ohrozená vaša účasť na sociálnom, kultúrnom a politickom živote, pretože ste dieťa, staršia osoba alebo nie ste osobitne chránení ako príslušník akejkoľvek z týchto skupín: dieťa, staršia osoba alebo osoba so zdravotným postihnutím.
Práva pracovníkov a práva týkajúce sa samostatnej zárobkovej činnosti a ekonomickej činnosti	Tieto práva sa vzťahujú na prípady, ak je vám odopretý slobodný výber povolania, právo pracovať či založiť si podnikanie a podnikat'. Týkajú sa aj vašich práv pracovníka na prístup k informáciám a poradenstvu v práci, práva na kolektívne vyjednávanie a kolektívne akcie, ochrany proti bezdôvodnému prepusteniu z práce, ako aj práva na spravodlivé a primerané pracovné podmienky. Vzťahujú sa aj na nezabezpečenie ochrany mladistvých pri práci a na detskú prácu.

Práva týkajúce sa ochrany fyzickej a duševnej nedotknuteľnosti osoby.

Termín	Opis
Ľudská dôstojnosť	Máte právo na spravodlivé a dôstojné zaobchádzanie.
Právo na život	Toto právo vás okrem iného ochraňuje pred neprimeraným použitím smrteľnej sily zo strany polície a pred trestom smrti.
Právo na nedotknuteľnosť osoby	Máte právo na ochranu pred fyzickou alebo duševnou ujmom alebo pred zneužívaním. Toto právo sa týka aj ochrany pred operáciou, ktorá by sa vykonala bez vášho súhlasu, alebo ochrany pred predajom vašich orgánov. Na všeobecnejšej úrovni sa týmto právom ochraňuje myšlienka „ľudskosti“, keďže sa vŕha na zákaz klonovania ľudských bytostí či na zákaz zásahov do reprodukcie, ktorými by sa istým sociálnym a etnickým skupinám bránilo v tom, aby mali deti.
Zákaz mučenia a neľudského alebo ponižujúceho zaobchádzania alebo trestu	Máte právo na ochranu pred mučením a pred zaobchádzaním, ktoré je zámerne ponižujúce, bolestivé alebo stresujúce.
Zákaz otroctva a/alebo nútenej práce	Máte právo nebyť vlastnený či ovládaný inou osobou alebo byť presunutý z jedného miesta na druhé na účel práce proti svojej vôli.
Právo na slobodu a bezpečnosť	Máte právo na ochranu pred bezdôvodným zadržaním. Napríklad uväzniť vás môžu len v prípade, ak spáchate trestný čin; zatknutý môžete byť len v prípade, ak ste podozrivý zo spáchania trestného činu. Takisto by ste nemali byť bezdôvodne podrobený neprimeraným a drsným telesným prehliadkam.

Práva v oblasti nediskriminácie

Termín	Opis
Rešpektovanie kultúrnej, náboženskej a jazykovej rozmanitosti	Týmto právom sa ochraňuje kultúrna, jazyková a náboženská rozmanitosť a umožňuje vám zúčastňovať sa na tejto rozmanitosti a prispievať k nej.
Diskriminácia/nespravodlivé zaobchádzanie v oblasti zamestnávania	Na základe svojej rasy, veku, sexuálnej orientácie a pod. by ste v práci nemali byť vystavený nespravodlivému alebo rozdielnemu zaobchádzaniu.
Diskriminácia/nespravodlivé zaobchádzanie v oblasti vzdelávania	Na základe svojej rasy, veku, sexuálnej orientácie a pod. by ste v oblasti vzdelávania nemali byť vystavený nespravodlivému alebo rozdielnemu zaobchádzaniu.
Diskriminácia/nespravodlivé zaobchádzanie v oblasti bývania	Na základe svojej rasy, veku, sexuálnej orientácie a pod. by ste nemali byť vystavený nespravodlivému alebo rozdielnemu zaobchádzaniu, ak si hľadáte miesto na bývanie alebo svoj domov.
Diskriminácia/nespravodlivé zaobchádzanie v oblasti sociálnej ochrany	Na základe svojej rasy, veku, sexuálnej orientácie a pod. by ste pri prijímaní sociálnych dávok nemali byť vystavený nespravodlivému alebo rozdielnemu zaobchádzaniu.
Diskriminácia/nespravodlivé zaobchádzanie v oblasti tovarov a služieb	Na základe svojej rasy, veku, sexuálnej orientácie a pod. by ste nemali byť vystavený nespravodlivému alebo rozdielnemu zaobchádzaniu, ak sa snažíte získať prístup k tovarom a službám.

Práva týkajúce sa slobody myslenia, prejavu a náboženského vyznania

Termín	Opis
Sloboda myslenia, svedomia a náboženského vyznania	Máte právo slobodne vyjadriť svoje myšlienky (vrátane ideológie a morálnych hodnôt), ako aj svoje náboženské alebo nenáboženské presvedčenie.
Sloboda prejavu a právo na informácie	Máte slobodu vyjadrovať a prijímať rôzne myšlienky a informácie. Aj tlač má slobodu zverejňovať akékoľvek informácie, ktoré nie sú klamlivé alebo hanlivé.
Sloboda umenia a vedeckého bádania	Máte slobodu prístupu ku kultúrnym dielam a vedeckým štúdiám a slobodu učiť sa z nich a skúmať ich. Ak ide o voľné diela alebo diela, ktoré nie sú chránené autorskými právami, môžete ich aj ďalej verejne šíriť.

Sociálne práva a práva na účasť v politike

Termín	Opis
Sloboda zhromažďovania a združovania	Máte slobodu zhromažďovať sa verejne či súkromne alebo sa združovať s inými na akýkoľvek účel, ak je tento účel zákonný.
Právo voliť a byť volený vo voľbách	Máte právo zúčastniť sa na akýchkoľvek voľbách, v ktorých máte nárok voliť a byť volený ako kandidát.
Právo na diplomatickú a konzulárnu ochranu	Máte právo získať ochranu od svojho veľvyslanectva či konzulátu.

Práva týkajúce sa ochrany súkromného a rodinného života

--	--

Termín	Opis
Právo na rešpektovanie súkromného a rodinného života, obydli a komunikácie	Máte právo na ochranu pred nezákonným narušením vášho osobného a rodinného života vrátane vášho obydli a vašej komunikácie s inými (vrátane komunikácie prostredníctvom internetu).
Právo uzavrieť manželstvo a právo založiť rodinu	Máte právo uzatvoriť manželstvo so svojím partnerom, ako aj právo mať rodinu.
Právo na zosúladienie rodinného a pracovného života (právo na ochranu pred prepustením z práce z dôvodu spojeného s materstvom, ako aj právo na platenú materskú dovolenku alebo rodičovskú dovolenku po narodení alebo osvojení dieťaťa)	Máte právo na zosúladienie vášho pracovného a rodinného života vrátane práva na ochranu pred nespravodlivým prepustením z práce z dôvodu spojeného s materstvom. Sem patrí aj vaše právo na platenú materskú a rodičovskú dovolenku po narodení alebo osvojení dieťaťa.

Práva pracovníkov a práva týkajúce sa samostatnej zárobkovej činnosti a ekonomickej činnosti

Termín	Opis
Slobodná voľba povolania a právo na prácu	Môžete sa slobodne rozhodnúť, akým spôsobom chcete rozvíjať svoje zručnosti, potreby a ambície.
Sloboda podnikania	Máte právo začať podnikat' bez dodatočných obmedzení nad rámec bežného postupu.
Právo pracovníkov na informácie a konzultácie v rámci podniku	Máte právo získať informácie o vašich právach v práci a vyjadriť sa k zmenám vašich pracovných podmienok, ktoré vás priamo ovplyvňujú.
Právo na kolektívne vyjednávanie a kolektívne akcie	Máte právo spájať sa s inými pracovníkmi v rámci rokovaní o kolektívnych dohodách, pracovných zmluvách alebo v rámci iných súvisiacich rokovaní, ktoré ovplyvňujú vaše podmienky v práci. Toto právo vám umožňuje začať kolektívne akcie, ako sú štrajky, protesty alebo iné podobné akcie.
Právo na prístup k službám zamestnanosti	Máte právo slobodného prístupu k pracovným agentúram a iným spoločnostiam, ktoré vám môžu pomôcť s hľadaním práce zodpovedajúcej vašej kvalifikácii a vašim skúsenostiam.
Ochrana v prípade bezdôvodného prepustenia	Máte právo na ochranu pred prepustením z práce, ktoré nie je v súlade so súvisiacimi právnymi predpismi v oblasti práce.
Spravodlivé a primerané pracovné podmienky	Máte právo na pracovné podmienky, ktoré spĺňajú štandardy spravodlivosti a primeranosti.
Zákaz detskej práce a ochrana mladistvých pri práci	Máte právo byť chránený pred tým, aby vás zamestnali skôr, než dosiahnete zákonný pracovný vek. Ochranu máte aj v prípade, že pracujete po dovŕšení zákonného pracovného veku.

Práva v oblasti sociálneho zabezpečenia a pomoci, vzdelávania, bývania a zdravotnej starostlivosti

Termín	Opis
Právo na vzdelávanie	Máte právo na prístup k vzdelávacím systémom.
Sociálne zabezpečenie a sociálna pomoc	Máte právo na prístup k systémom sociálneho zabezpečenia (vrátane dôchodku, ochrany pred pracovnými úrazmi a rôznych dávok v nezamestnanosti), ako aj k iným programom sociálnej pomoci.
Zdravotná starostlivosť	Máte právo na prístup k systémom zdravotnej starostlivosti.
Prístup k službám všeobecného hospodárskeho záujmu	Máte právo na prístup v službách všeobecného hospodárskeho záujmu, ako sú energetické služby, dopravné služby alebo vodohospodárske služby.

Právo na prístup k súdom a k iným orgánom na účel získania nápravy, napríklad záväzného rozhodnutia alebo finančnej náhrady

Termín	Opis
Právo na účinný prostriedok nápravy a na spravodlivý proces	Máte právo na prístup k súdom alebo k iným spôsobom uplatnenia svojich práv. Skutočnosť, že súd existuje, nie je postačujúca; súd musí byť využitý takým spôsobom, aby jeho rozhodnutia zmenili situáciu, ktorá je predmetom konania. Súd musí byť spravodlivý a musia s vami a s ostatnými zaobchádzať rovnako a postupovať podľa stanovených pravidiel.
Prezumpcia nevinny a právo na obhajobu	Máte právo, aby k vám pristupovali ako k nevinnému, pokiaľ sa nepreukáže vaša vina; a ak vás obvinia z trestného činu, máte aj právo na obhajobu.
Zásady zákonitosti a primeranosti trestných činov a trestov	Máte právo na ochranu pred trestom za trestný čin, ktorý nie je zákonne stanovený. Tresty by zároveň mali byť primerané spáchanému trestnému činu.
Právo nebyť stíhaný alebo potrestaný v trestnom konaní dvakrát za ten istý trestný čin	Máte právo na ochranu pred tým, aby ste neboli súdený a potrestaný viackrát za ten istý trestný čin.

Azylové a prisťahovalecké práva

Termín	Opis
Právo na azyl	Máte právo požiadať o azyl v inej krajine Európskej únie.
Ochrana v prípade odsunu, vyhodenia alebo extradície	Máte právo na ochranu pred nezákonným odsunom, vyhodením alebo vydaním z krajiny vášho pobytu.

Práva osobitných zraniteľných skupín: osoby so zdravotným postihnutím, deti a staršie osoby

Termín	Opis
Práva detí	Ako dieťa máš právo na takú ochranu a starostlivosť, ktorá je potrebná pre tvoje blaho. Máš tiež právo, aby boli tvoje názory vypočuté a zohľadnené.
Osoba so zdravotným postihnutím	Máte právo na ochranu pred tým, aby váš duševný a zdravotný stav ovplyvnil plné uplatnenie ostatných vašich práv.
Práva starších osôb	

Ako staršia osoba máte právo viesť svoj život dôstojne a nezávisle a zúčastňovať sa na sociálnom a kultúrnom živote.

Dôvody diskriminácie

Termín	Opis
Pohlavie	Toto právo vás ochraňuje pred rozdielnym zaobchádzaním z dôvodu rodu napríklad v prípade, ak vás v práci nepovýšia na základe toho, že ste žena alebo muž.
Rasový a etnický pôvod	Toto právo vás ochraňuje pred rozdielnym zaobchádzaním z dôvodu vášho rasového a etnického pôvodu.
Vek	Toto právo vás ochraňuje pred rozdielnym zaobchádzaním z dôvodu vášho veku.
Zdravotné postihnutie	Toto právo vás ochraňuje pred rozdielnym zaobchádzaním z dôvodu akéhokoľvek zdravotného postihnutia.
Sexuálna orientácia	Toto právo vás ochraňuje pred rozdielnym zaobchádzaním napríklad z toho dôvodu, že je pre vás prítiažlivé rovnaké pohlavie či rod alebo obe pohlavia.
Náboženské vyznanie a viera	Toto právo vás ochraňuje pred rozdielnym zaobchádzaním z dôvodu vášho náboženského, ateistického či agnostického presvedčenia.
Iné dôvody	Toto právo vás ochraňuje pred rozdielnym zaobchádzaním z iných ako uvedených dôvodov, ako je napríklad vaša politická príslušnosť, fyzický výzor a pod.

Oblasť diskriminácie

Termín	Opis
Vzdelávanie	Tieto práva vás chránia pred rozdielnym zaobchádzaním napríklad v prístupe ku vzdelávaniu.
Zamestnanie	Tieto práva vás chránia pred rozdielnym zaobchádzaním napríklad v prístupe k zamestnaniu alebo vo vzťahu k podmienkam zamestnania.
Výrobky a služby	Tieto práva vás chránia pred rozdielnym zaobchádzaním, keď nakupujete výrobky alebo využívate rozličné služby.
Bývanie	Tieto práva vás chránia pred rozdielnym zaobchádzaním, napríklad ak si chcete prenajať alebo kúpiť bývanie.
Ostatné oblasti	Tieto práva vás chránia pred rozdielnym zaobchádzaním vo vzťahu k iným než uvedeným otázkam, napríklad vo vzťahu k zdravotnej starostlivosti, médiám, športu, vede, politickým stranám, organizáciám občianskej spoločnosti a pod.
Sociálna ochrana	Tieto práva vás chránia pred rozdielnym zaobchádzaním, keď sa napríklad snažíte získať prístup k rôznym systémom sociálnej ochrany v prípade choroby, invalidity, staroby, nezamestnanosti a pod.

Posledná aktualizácia: 25/10/2018

Tieto stránky spravuje Európska komisia. Informácie na tejto stránke nemusia nevyhnutne vyjadrovať oficiálne stanovisko Európskej komisie. Komisia nenesie žiadnu zodpovednosť ani inak neručí za informácie alebo údaje, ktoré tento dokument obsahuje alebo na ktoré odkazuje. Pokiaľ ide o pravidlá v oblasti autorských práv pre webové stránky EÚ, pozri právne upozornenie.